

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

СЕВЕРИН Віктор Дмитрович

УДК 7.01:747: 069.4(477)

**ДИЗАЙН СУЧАСНОЇ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ В КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Спеціальність 17.00.07 – дизайн

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі «Дизайн» в Харківській державній академії дизайну і мистецтв Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент
Турчин Владислав Вікторович,
Харківська державна академія дизайну і мистецтв,
вчений секретар

Офіційні опоненти: доктор архітектури, професор
Фоменко Оксана Олексіївна,
Харківський національний технічний
університет будівництва та архітектури,
професор, завідувач кафедри інноваційних
технологій дизайну архітектурного середовища

кандидат мистецтвознавства, доцент
Коваль Лідія Михайлівна,
Запорізький національний технічний університет,
доцент кафедри дизайну

Захист відбудеться 11 лютого 2016 року о 14:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.109.01 у Харківській державній академії дизайну і мистецтв за адресою: 61002, м. Харків, вул. Мистецтв, 8.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківської державної академії дизайну і мистецтв за адресою: 61002, м. Харків, вул. Мистецтв, 8.

Автореферат розісланий « 11 » січня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Є.О. Котляр

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Музейна експозиція на сьогодні покликана акумулювати, зберігати та презентувати життєвий досвід, що накопичувався впродовж століть у галузі науки, техніки, культури, мистецтва наступним поколінням у конкретно-опредмеченій формі. Науковці зазначають, що сучасне суспільство орієнтоване на видовищність та сценографію в усіх соціокультурних процесах, що, безумовно, стосується і музейних експозицій. Про це свідчать матеріали багатьох публікацій, які присвячені музейній справі. Зокрема, музеолог Т.Чукліна засвідчує формування нового типу експозиції, який характеризується прагненням до гіпертекстуальності, зверненням до прийомів театральних постановок з метою активізації уваги глядача. Відповідно, реалізація зростаючих вимог до організації музейного середовища неможлива без застосування новітніх технологій, які відкривають нові можливості у рішенні дизайну музейних експозицій. Інтер'єри сучасних музеїв вже не являють собою набір вітрин, вони презентують глядачеві видовище, виставу, де визначну роль відіграють інноваційні технології – мультимедійні, голографічні, світлові тощо. Експозиції значної кількості як великих, так і малих музеїв світу широко використовують нові технології, впроваджуючи їх у музейний простір та демонструючи інноваційні підходи у дизайнерських рішеннях. На жаль, вітчизняна музейна справа робить лише перші кроки у освоєнні технічних досягнень, які можуть зовсім по-новому презентувати зміст музейної експозиції. Розробка зазначеного питання дозволить побудувати підґрунтя для впровадження передових технологій в українські музеї, зокрема науково-пізнавальні та технічні, що зробить їх цікавими для відвідування і, як наслідок, спонукає до розширення їх мережі. Таким чином, наявність значного обсягу дизайнерського доробку в галузі організації музейних експозицій із застосуванням інноваційних технологій робить актуальним вивчення та систематизацію прийомів щодо використання сучасних технологій в середовищному дизайні музейних експозицій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження її досягнень у промисловому комплексі, об'єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфери» (від 20 січня 1997 р. № 37). Робота є частиною держбюджетної науково-дослідної теми ХДАДМ «Методичні аспекти теорії творчості, матриці символів, атрибутів сакрального мистецтва при формуванні світоглядних понять» (№ держреєстрації 0314U003934) на 2014-2016 рр., а також пов'язана з комплексною науково-дослідною роботою кафедри дизайну інтер'єру ХДАДМ на 2011-2015 рр. «Формування парадигми дизайну середовища: витоки, сучасний стан та тенденції розвитку».

Мета роботи полягає у систематизації провідних сучасних технологій, які значною мірою впливають на організацію музейного середовища, визначенні особливостей прийомів їх застосування у експозиційному дизайні в контексті технічних інновацій.

Для досягнення зазначеної мети були визначені наступні **завдання**:

– проаналізувати ступінь вивченості означеної теми в науковій літературі, систематизувати джерельну базу дослідження, визначити понятійний апарат та методи дослідження;

– окреслити періоди розвитку світового досвіду у створенні музейних експозицій;

– схарактеризувати етапи формування експозицій музеїв, розміщених на території України, із зазначенням технічних змін, що відбувались у їх організації;

– виявити провідні інноваційні технології, що залучаються в організації предметного-просторового середовища сучасного музею, та здійснити їх систематизацію;

– на основі аналізу зарубіжної та вітчизняної проектної практики визначити специфічні прийоми їх застосування в дизайні музейної експозиції;

– окреслити шляхи подальших наукових досліджень щодо аналізу процесу запровадження інноваційних технологій в експозиційному дизайні.

Об’єкт дослідження – сучасне музейне середовище.

Предметом дослідження є провідні сучасні технології, що впливають на організацію музейного середовища, та прийоми їх застосування у дизайні музейної експозиції.

Матеріали дослідження. Для аналізу було обрано інтер’єрний тип музейного середовища, що є найбільш поширеним і в якому на сьогодні найяскравіше простежується тенденція активного впровадження інтерактивних технологій в дизайн експозицій із численними можливостями їх функціонального та образно-художнього вирішення. *Джерельною базою* дослідження стали монографії, дисертації, статті у фахових та періодичних виданнях вітчизняних і зарубіжних дослідників, статті з електронної мережі Інтернет, офіційні сайти музеїв, фірм тощо.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з кінця 90-х рр. ХХ ст. до сьогодні, оскільки у вказаний час найбільш активно проявилися стрімкі зміни в галузі інноваційних технологій, які вплинули на реалізацію сучасних методів організації музейних експозицій, що значно розширило підходи в їх дизайнерському вирішенні. *Територіальні межі* визначені специфікою дослідження та передбачають аналіз дизайну музейних експозицій, що знаходяться в Україні, Російській Федерації, країнах Західної Європи, США, Японії, КНР.

Методи дослідження. Особливість предмету дослідження обумовила залучення системного підходу, де музейне середовище розглядається як система, що складається з об’єктів експонування, дизайнерської складової та технологій, що на неї впливають. На різних етапах були використані як загальнонаукові (емпіричний, порівняльний, метод аналізу термінів), так і спеціальні методи дослідження – образно-художній, композиційний. Завдяки цьому музейна експозиція розглядається у історичній ретроспективі, характеризуючи етапи її розвитку як у музеях світового масштабу, так і у середовищі вітчизняних музеїв.

Дослідження на мистецтвознавчому рівні базується на науково-теоретичному аналізі дизайну як особливого виду художньо-практичної діяльності і на комунікативному підході, який дозволяє розглянути дизайнерське рішення середовища як сферу комунікації. Музейне середовище аналізується як складна композиційна структура, де досліджуються його образно-морфологічні характеристики, що визначаються застосуванням технічних інновацій.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що *вперше*:

- схарактеризовано етапи змін у організації експозицій вітчизняних музеїв в історичній ретроспективі із зазначенням матеріально-технічного оснащення, що їм відповідає;

- визначено характеристики сучасного етапу розвитку дизайну музейної експозиції;

- виявлено провідні інноваційні технології, які впливають на організацію предметного-просторового середовища музеїв, та здійснено їх систематизацію;

- класифіковано специфічні прийоми застосування сучасних технологій в дизайні музейних експозицій, які інтенсифікують ідею та сприяють їх найкращій організації;

удосконалено:

- періодизацію світового досвіду у створенні музейної експозиції з виокремленням 70–80-х рр. ХХ ст. як часу «музейного буму» у світі та визначено проміжок від 1990-х рр. і до сьогодні як період інформаційних технологій,

- уявлення про зміст поняття і використання терміну «експозиційний дизайн» як особливого виду художньо-проектної діяльності, який є своєрідним механізмом накопичення, збереження та трансляції сукупних знань з різних галузей соціокультурної дійсності, що візуалізуються, символізуються, оригінально впливаючи на інтелектуальний та емоційний стан відвідувача;

набуло подальшого розвитку:

- класифікація світлових сценаріїв образного рішення відносно дизайну музейного середовища. Вперше розширено наведений перелік завдяки виокремленню прийомів, що сприяють створенню соціально-драматичного образу в дизайні музейної експозиції.

Теоретичне значення роботи міститься в доповненні понятійного апарату, який стосується розгляду дизайну музейної експозиції; уточненні періодизації світового досвіду у організації музеїв із встановленням характерних ознак; визначенні етапів розвитку музейних експозицій в Україні у відповідності з формуванням історичних та суспільних вимог і музейних технологій.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати дозволять інтенсифікувати процес створення сучасної музейної експозиції в Україні та сприятимуть вирішенню її дизайну на новому якісному рівні. Представлені інноваційні технології та засоби формування предметно-просторового середовища можуть бути застосовані у проектних пропозиціях дизайнерів-практиків, в системі підготовки фахівців-дизайнерів у вищих художніх навчальних закладах, при розробці спецкурсів з «Проектування», «Сучасних тенденцій дизайну», при написанні навчальних посібників та монографій у царині музейної практики.

Особистий внесок здобувача. Головні наукові результати роботи отримані автором особисто. Автором визначено найбільш ефективні дизайнерські прийоми та підходи, нові технології, які сприяють формуванню експозиційного середовища сучасного музею, підносячи його на якісно новий рівень. У статтях № 1-3, написаних у співавторстві, А. Олексієнком зібрано візуальний матеріал, а дисертантом проведено його аналіз та систематизацію.

Апробація результатів дослідження відбувалась на регіональних, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: наук. конф. проф.-викл. складу ХДАДМ за підсумками роботи у 2005/2006 н. р. (Харків, ХДАДМ, 16-19 травня 2006), доповідь: *«Особливості проектування експозиції та дизайну інтер'єрів музею «Харківщина у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років» на меморіальному комплексі «Висота маршала І.С. Конєва»*; Міжнар. наук. конф. «Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи» (Харків, 2011), доповідь: *«Музей в образовательно-воспитательной стратегии культурных институций»*; на XII Міжнар. наук.-практ. конф. «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» (Харків – Алушта, 2011), доповідь: *«Использование искусственного освещения в дизайне выставочной экспозиции»*; на Міжнар. наук.-практ. конф. «Оновлення парадигми суспільного розвитку в ХХІ столітті» (Сімферополь – Феодосія, 2012), доповідь: *«Розвиток виставкової діяльності на теренах України»*; на XIII Міжнар. наук.-практ. конф. «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» (Харків, 2012), доповідь: *«Єдність мистецтва і техніки в сучасному дизайні»*; на Міжнар. наук.-практ. конф. «Реклама як художньо-комунікативні практики» (Харків, 2014), доповідь: *«Выставочная деятельность в контексте рекламных коммуникаций»*.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження були оприлюднені у 16 наукових публікаціях: 9 з них у фахових наукових виданнях, які входять до переліку МОН України, 1 – в закордонному науковому виданні, 6 – у збірках матеріалів наукових конференцій.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, а також додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи із додатками складає 297 стор. основний текст – 170 стор., список джерел 233 поз., додатки – 105 стор.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, окреслено територіальні та хронологічні межі; схарактеризовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію основних результатів роботи.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ВИВЧЕННЯ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДИЗАЙНУ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ містить огляд наукової та фахової літератури щодо процесу створення дизайну експозицій як складного творчого процесу з організації концептуального предметно-просторового середовища.

У підрозділі 1.1 «Термінологічне обґрунтування категорії експозиційного дизайну» встановлено, що під експозиційним дизайном прийнято розуміти сукупність естетичних і функціональних якостей цілісного предметно-просторового середовища музейної експозиції. Експозиційний дизайн включає архітектурно-просторову організацію середовища та експозиційних матеріалів, конструктивну побудову устаткування, колірне і світлове рішення, створення образу на основі художньо-композиційних принципів і прийомів. Він виступає як образно-виразна складова експозиції, що забезпечує її комунікативність і високий рівень утилітарно-функціональних якостей в плані збереження і презентації експонатів.

У підрозділі 1.2. «Експозиційний дизайн у предметно-просторовому середовищі: стан наукової розробленості питання» з'ясовано, що дослідженню експозиційного дизайну як у зарубіжному, так і у вітчизняному мистецтвознавстві приділялася недостатня увага. Дизайн невеликих тематичних музеїв і масштабних експозиційних просторів поки ще не ставав об'єктом комплексних теоретико-методологічних досліджень. Загальні питання теорії та історії дизайну і його художньо-естетичних аспектів висвітлені у публікаціях В. Сидоренка, В. Даниленка, О. Бойчука, Т. Бистрової, В. Раннєва, А. Іконнікова, В. Кравця, О. Оленіної тощо. Провідними дослідниками музейно-експозиційної справи є Л. Сколнік, К. Бергер, Я. Лоренц, А. Михайловська, А. Тімрот, В. Литвинов, Р. Клікс, Є. Розенблум, Л. Велика, Ю. Тітінюк, В. Якубовський. Однак основна кількість досліджень на сьогодні вже є застарілими, оскільки була видана у 70-х – 90-х рр. ХХ ст. та не враховувала сучасних інноваційних технологій, матеріалів, особливостей соціально-культурного та науково-технічного розвитку сьогодення. З позицій культурологічного аналізу ролі музеїв в сучасному суспільстві важливими є дослідження вітчизняних дослідників М. Тортики (Лобанової), О. Тортики, І. Пантелейчука та російських науковців М. Майстровської, М. Чеснокової, Т. Чукліної, які аналізують соціокультурне підґрунтя змін у підходах до формування експозиції.

У наукових розвідках та публікаціях українських дослідників Л. Коваль, Б. Бондаренка, Н. Брижаченко та ін. висвітлені окремі питання щодо ролі інноваційних технологій в організації сучасного предметно-просторового середовища. Окрема інформація стосовно технічних характеристик обладнання, що використовується в музейному середовищі, подана в публікаціях Т. Смирнової, Л. Баруткіної та ін., на сайтах фірм, що займаються розробкою, виготовленням та монтуванням цього обладнання.

У підсумках зазначається, що аналіз наукової літератури з питання інтеграції інноваційних технологій в дизайн музейних експозицій дозволяє стверджувати, що на теперішній час відсутні теоретичні роботи, в яких висвітлюється означена специфіка формування середовища сучасного музею.

У підрозділі 1.3. «Методи дослідження» вказано, що робота ґрунтується на системному підході, який дозволяє розглядати музейну експозицію як систему, що складається з об'єктів, технологій і дизайну середовища. На різних етапах були використані як загальнонаукові (емпіричний, порівняльний, метод аналізу термінів), так і спеціальні методи дослідження – образно-стилістичний,

композиційний, історичний. Музейна експозиція розглядається як складна композиційна структура, де досліджуються образно-морфологічні характеристики дизайнерського рішення, що визначаються застосуванням технічних інновацій. Метод систематизації і ретроспективного аналізу було використано при опрацюванні історії розвитку музейних технологій, при вивченні, систематизації й науково-теоретичному обґрунтуванні наукової літератури з проблематики, що розглядається, та понятійної бази. Дослідження на мистецтвознавчому рівні базується на науково-теоретичному аналізі дизайну експозицій як особливого виду художньо-практичної діяльності і на комунікативному підході, який дозволяє розглянути дизайнерське рішення оточуючого середовища як середовища комунікації. Серед спеціальних методів історико-порівняльний дозволив розглянути тему в контексті історичного та мистецького розвитку.

У **РОЗДІЛІ 2. ЕТАПИ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ** визначено, уточнено і розширено етапи розвитку світового та вітчизняного досвіду створення музейної експозиції.

У підрозділі 2.1 «Музейна експозиція як новий вид художньої творчості» досліджено загальнокультурну ситуацію в суспільстві, яка привела до формування нової моделі музею та визначення його ролі. Завданням експозиційної творчості на сучасному етапі стає комплексне створення концептуально обґрунтованого середовища, яке органічно включає в себе певне співвідношення ряду компонентів – експонатури й тематики, архітектурного оточення та предметно-просторового наповнення, дидактичного матеріалу і техніко-технологічних режимів. Ця низка компонентів, об'єднана загальним концептуально-художнім задумом в єдину, цілісну предметно-просторову систему, несе значний інформаційний потенціал і визначає сучасну музейну експозицію. Експозиція виступає прямою інформаційною системою, побудованою за законами мистецтва і функціонуючою як система мистецтва, здатна передавати різноманітну інформацію, яку вона може створювати самостійно притаманними лише їй засобами. У світлі комунікаційних ідей сформувалася концепція сучасного музею як відкритої системи культурно-дозвільної та освітньо-розважальної орієнтації.

У підрозділі 2.2 «Еволюційні зрушення у світовому досвіді створення музейної експозиції» уточнено і розширено етапи розвитку світового досвіду створення музейної експозиції, серед яких виділяються: протомузейний (V тис. до н. е. – XVI ст. н. е.); ранньомузейний (XVII – перша половина XIX ст.); класичний (друга половина XIX ст. – 1960-ті роки). Протомузейний характеризується формуванням колекцій з предметів різних галузей науки і культури, в цей час закладаються основи наукового підходу до предмета. На ранньомузейному етапі спостерігається розвиток колекціонування та створення перших музеїв і численних приватних колекцій. В цей час формуються тематичні експозиції, розроблені за чіткими науковими канонами, з'являються експозиції, що класифікуються відповідно до конкретної наукової дисципліни або галузі виробництва.

Систематизація наукових розвідок дослідників М. Майстровської, М. Рутинського, Л. Великої та ін. дозволила визначити 1970-80-і рр. як період «музейного буму» у світі. Його характеризують принципи гнучкості й лаконічності в рішенні інтер'єрних просторів та застосування сюжетно-образного методу, де експозиція сприймається як знакова система, в якій музейний предмет розуміється як знак, що передає інформацію. Формується метод комунікації, який вже орієнтується на відвідувача. Спостерігається активний розвиток дизайну експозиційного обладнання та освітлення, пошуки концептуалізації експозицій, їх більшої інформативності та яскравої видовищності, індивідуальності авторського творчого вирішення.

На відміну від західних дослідників, які виділяли період 1990-х рр., що на момент їх публікацій був сучасним етапом створення музейної експозиції, в роботі пропонується розширити його межі від 1990-х і до сьогодення та визначити як період інформаційних технологій, який пов'язаний із широким впровадженням нових аудіовізуальних інтерактивних мультимедійних, голографічних, LED- технологій в дизайн музейної експозиції. Він характеризується значними еволюційними зрушеннями в організації музею та відзначається суттєвими змінами у зв'язку з новими художніми, науково-технічними засобами створення експозиції, пропонуючи відвідувачеві не тільки знання, але й викликаючи зацікавлення, яскраві враження. На тлі вже існуючого сюжетно-образного методу з'являється новий напрям у створенні експозиції музею, так званий «метод занурення», або субмерсія (за Т. Чукліною), спрямований на відтворення і виявлення зв'язків не тільки між об'єктами, що експонуються, а й між людиною і оточенням задля максимального занурення у створену атмосферу.

У підрозділі 2.3. «Періодизація розвитку експозицій у вітчизняних музеях. Вплив технологій на їх еволюцію» вперше встановлено етапи еволюції в організації музейних експозицій в Україні у відповідності з розвитком технологій. Систематизація етапів дозволила дійти висновку, що до 1917 р. вітчизняні періоди майже співпадали зі світовими. В наступні часи події, що спіткали нашу країну, визначили певне відставання на 10-15 років, що помітно позначилось у післявоєнні роки. Еволюційний процес дещо уповільнився у 90-ті роки ХХ ст., що було зумовлено особливостями економічного розвитку, і сучасний етап вказує на відставання від світових тенденцій, що визначаються застосуванням інноваційних технологій, які є економічно затратними. Так, початок ХІХ ст. характеризується акцентами на науковій складовій експозиції. З'являється нове технічне обладнання для експонування: скляні вітрини, перегородки з металевими конструкціями, структури для освітлення з ламповим склом. У другій половині ХІХ ст. продовжує спостерігатись ставлення до експонату як до самоцінного об'єкта, але визначаються тематичний (ілюстративний) метод експонування, що демонструє досягнення науки і техніки, розвиток світового мистецтва, та ансамблевий, в якому експозиція створюється як цілісний ансамбль з музейних предметів в архітектурному середовищі. З'являється новий вид штучного освітлення – лампа накалювання.

Початок ХХ ст. позначений формуванням об'єктивних потреб в розвитку музейної мережі з освітньо-виховними та науковими функціями. Продовжує

застосовуватись ансамблевий метод експонування, але вже здійснюється механізація виставкового обладнання, починають широко використовуватись оптичні пристрої для збільшення зображення. 20-30-ті роки ХХ ст. орієнтовані на підвищення рівня освіти суспільства, що стало поштовхом до створення нових музеїв по всій Україні та актуалізувало потребу в залученні всіх методів експонування (систематичного, тематичного, ансамблевого). З'являються нові конструктивні форми, обумовлені впливом художніх засобів стилю конструктивізм. В період 40-х років ХХ ст. II Світова війна та її наслідки загальмували розвиток української музейної справи. Формування музейної експозиції у 50-60-х роках ХХ ст. відбувається під впливом теорії і практики виставкової діяльності, яка розвивалася значно швидше. В дизайнерських рішеннях починають широко застосовуватись фотографія та кольорова репродукція. 70-ті роки ХХ ст. ознаменувалися пошуками концептуальних художньо-образних рішень експозицій, що визначило формування музейно-образного методу експонування і, як наслідок, ствердженням музейної експозиції в статусі об'єкта середовищного дизайну. Художнє рішення збагачується завдяки розширеному застосуванню таких матеріалів, як полімери та дюралюміній, та нової аудіовізуальної техніки: магнітофонів, електрофонів, діапроекторів, кіноустановок, телебачення. У 80-ті роки ХХ ст. формування експозиції здійснюється на принципах єдності предметно-просторового середовища та його емоційно-образного наповнення з чітко окресленим сюжетно-концептуальним візуальним рядом в експозиції. Посилюється роль образно-сюжетного методу, який набуває художньо-міфологічного напрямку, об'єднуючи в собі елементи літератури, драматургії, театру. В музейній експозиції починають застосовуватись проектуючі пристрої, а також техніка для створення різноманітних звукових ефектів. 90-ті роки ХХ ст. знаменують розвиток музейної експозиції в незалежній Україні та характеризуються експериментуванням на базі трансформації традиційних форм музейної роботи. Залучаються матеріали та засоби, що були задіяні у виставковому дизайні: полімерні плівки, металеві конструкції тощо.

На початку ХХІ ст. вітчизняний музей отримує статус соціокультурного інституту; починають будуватись нові відносини музею з відвідувачем, які пов'язані з тенденцією «відкритості» сучасного музею.

Отже, формування експозицій в музеях на теренах України на різних етапах історико-культурного розвитку зазнало певних еволюційних змін: від простого зібрання раритетів до формування соціокультурного інституту, і відбувалось як під впливом історико-культурних змін, так і, певною мірою, технічних засобів та технологій.

У РОЗДІЛІ 3. ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ДИЗАЙН МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ визначено нові тенденції у формуванні простору музейної експозиції, наведено класифікацію інноваційних технологій, розкрито значення технічних інновацій у вирішенні простору музейної експозиції.

У підрозділі 3.1 «Нові тенденції та технічні інновації у створенні сучасного музейного середовища» доведено, що значний вплив на взаємини

музею зі своїм глядачем мала зміна комунікаційних принципів сучасної музеології, що пов'язана з тенденцією «відкритості» музею і переходу з суто дидактичних позицій до готовності вести активний діалог. У відповідності до цього формування нового типу експонування орієнтовано на досягнення гармонії між предметом і його оточенням, на легкість сприйняття інформації відвідувачем, що на сьогодні забезпечують мультимедійні технології.

Встановлено, що в організації сучасної музейної експозиції в якості провідних виступають наступні види мультимедійного обладнання: засоби відображення інформації (проектори, плазмові та РК-панелі, інтерактивні дошки, стіни, відеокуби, світлодіодні екрани, голограми тощо) та засоби озвучування і освітлення приміщення.

Визначено три основні аспекти використання мультимедійних технологій у музейному середовищі: технічний, концептуальний та комунікаційний. Реалізація технічного аспекту може відбуватись в діапазоні застосування від найпростішого одиничного обладнання, що супроводжує окремі експонати, до цілісного вирішення середовища завдяки використанню вказаних технологій. Концептуальний аспект являє собою контентне мультимедійне наповнення музейної експозиції. Сучасні технології сприяють розкриттю головної ідеї експозиції через створення засобами мультимедіа асоціативно орієнтованого або віртуального простору, що сприяє розширенню інформаційного поля музейного предмету і експозиції. В свою чергу, комунікаційний аспект ґрунтується на різних ступенях участі цифрових технологій в інформаційному обміні між експозицією і відвідувачем музею, серед яких виокремлено наступні: демонстраційний тип (експозиція-відвідувач: відбувається монолог, відвідувач «читає» експозицію) та інтерактивний тип (експозиція-відвідувач: відбувається діалог, відвідувач взаємодіє з експозицією).

У підрозділі 3.2 «Роль мультимедійних технологій у створенні музейного середовища. Інтерактивні мультимедійні засоби, що визначають дизайн експозиції сучасного музею» обґрунтовано, що на сьогодні експозиційний простір музеїв вийшов на якісно новий рівень, об'єднавши матеріальний та віртуальний простір за допомогою нових інформаційних технологій. Сучасні мультимедійні технології в музейному середовищі дозволяють розширити інформаційну складову експозиції, за допомогою технічних ефектів показати предмет в контексті віртуального простору з можливістю представлення атмосфери часу та специфіки існування предмету, стати засобом створення різного роду ігор, інтерактивних взаємодій та розваг. Ці технології застосовуються у плазмових та LCD-екранах, проєкційних та голограмних системах, світлодизайні та звуковому супроводі експозиції.

Визначено, що експозиційне музейне обладнання, яке виконане із застосуванням мультимедійних систем, при вирішенні середовища може відігравати роль не тільки допоміжного засобу організації простору, але й виступати як самостійний інструментарій формування дизайну. В музеях, експозиція яких орієнтована на представлення історично та художньо цінних експонатів, обладнання із використанням означених систем здебільшого підпорядковується загальному рішенню експозиції. В той же час у науково-технічних та

пізнавальних музеях частини експозиції, що розроблені за допомогою мультимедійних технологій, стають інтер'єрними домінантами.

З'ясовано, що інтерактивні технології, які передбачають взаємодію, в музейному середовищі здійснюють процес комунікації, метою якого стає перетворення загальної інформації в особисті знання для відвідувача.

У пункті 3.2.1 *«Технічні інновації у вирішенні інтерактивного музейного обладнання на основі використання плазмових та LCD-панелей»* встановлено, що в експозиціях сучасних музеїв найпоширенішим є використання плазмових та LCD-панелей, інформацію з яких можна не тільки сприймати, але й взаємодіяти із нею. Це, в першу чергу, інформаційні сенсорні кіоски. Визначена їх класифікація за принципом розміщення: підлогові і вмонтовані (у горизонтальну видовжену поверхню, настінні, у об'єкти предметного дизайну). Встановлено, що за конструктивним рішенням підлогові можуть бути одноопорними та тумбоподібними. Розташовані окремо, вони підпорядковуються загальному рішенню інтер'єру, а в груповому утворюють ланцюгові композиції, що визначають певні експозиційні зони. Обладнання, де інформаційні кіоски виконані у вигляді екранів, що вмонтовані до загальної горизонтальної поверхні, здебільшого стає об'єднуючим елементом у дизайні експозиції. Монтування інтерактивного дисплея в стінову поверхню, передбачає їх окреме розміщення, де перевагою стає вивільнення корисної площі середовища. Інтеграція інтерактивних дисплеїв у об'єкти предметного дизайну дозволяє розширити сценарно-ігрову складову музейної експозиції.

Іншим видом сучасного музейного обладнання із використанням означених панелей є інтерактивний стіл, який дозволяє одночасно взаємодіяти декільком користувачам. В композиційному рішенні експозиції такі столи, зазвичай, займають домінуюче місце, оскільки здебільшого мають значні розміри, а їх формоутворення може бути як круглим, так і прямокутним, де останнє є більш вживаним.

Поширеним видом музейного обладнання із застосуванням технологій плазмових та LCD-панелей є відеостіни, які мають модульний характер конструктивного рішення. Важливо, що на якість їх зображення не впливає ступінь освітленості приміщення. Встановлено, що найбільшої популярності в організації музейних експозицій набули інтерактивні відеостіни, які керуються за допомогою рухів та дотиків. Класифіковано два прийоми побудови інтерактивних відеостін в інтер'єрах, де розміщується музейна експозиція: суцільне прямокутне поле із можливістю розташування перед ними предметних інсталяцій, що сприяє створенню відчуття перебування у певному середовищі, часовому просторі тощо, та вільне розміщення екранів на огорожувальних поверхнях інтер'єру: стінах, стелі, у кутах приміщення.

У пункті 3.2.2 *«Особливості застосування проєкційних технологій в дизайні музейних експозицій»* виявлено, що інновації стосуються також і використання проєкційних систем, функціонування яких забезпечує наявність мультимедіапроектора і спеціального екрану. За технологічними ознаками вони поділяються на прямі та зворотні, згідно зі способом розміщення проектора – з боку експозиційного залу (пряма або фронтальна проєкція) або зі зворотного

боку екрану. Пряма проекція забезпечує найбільшу площу зображення та його високу якість, але вимагає наявності темряви або напівтемряви у приміщенні. Система зворотної проекції є нечутливою до рівня освітленості і дає високу якість зображення під будь-яким кутом зору, при цьому сам проектор ховається за ширмою в спеціальному відсіку.

Проекційні системи можуть здійснювати великі панорамні зображення для формування у відвідувачів відчуття реальності подій та транслювати їх на неплоскі екрани (здебільшого сферичної, циліндричної і хвилеподібної форми), що розширює варіанти дизайнерських рішень музейної експозиції. Встановлено, що сучасні проекційні технології дають змогу будувати також об'ємні зображення (3D), при використанні спеціального екранного полотна, завдяки чому створюється відчуття присутності у реальному просторі певного музейного об'єкту.

Іншим способом застосування проекційних технологій є інтерактивна підлога, зображення на якій можуть як суцільно заповнювати всю її площину, так і визначати певні зони. Передбачається і комплексне застосування вказаних технологій, коли під час переміщення відвідувача по інтерактивній підлозі відбувається зміна зображень на стінах.

Визначено, що проекційні системи застосовуються також для транслювання зображення на обладнання музейної експозиції – це віртуальний інтерактивний гід, що виглядає як відеомодель живої людини, та інтерактивна проекційна вітрина, яка візуалізує експонат, надає звуковий супровід, демонструє відео- та фотоінформацію. Остання має вигляд прозорої поверхні і може не тільки інтегруватись у загальне виставкове обладнання, але й бути значною за розмірами, стаючи домінантою у композиційному рішенні експозиції.

Окремим видом музейного обладнання, де застосовуються проекційні технології, є поліекранні системи, що будуються з відеокубів або плоских панелей за модульним принципом, утворюючи проекційні поліекранні відеостіни, які можуть працювати в комплексі з проекційними столами або підлогою.

У підрозділі 3.3 «Системи голограмних зображень в експозиційному дизайні» встановлено, що можливість кругового обзору та спроможність надати потужну глибину, якою не володіє жодна інша технологія 3D-відображення, обумовили поширення виготовлення голограм експонатів в музейній практиці. За способом представлення голограмних об'єктів в середовищі це можуть бути системи, де зображення проектується на плоский екран, або голографічні піраміди (3D піраміди). Перевагою екранних систем є застосування прозорих екранів, які можуть бути інтерактивними, з яскравим та чітким зображенням незалежно від освітленості приміщення. Голографічні піраміди мають значний діапазон за розмірами (0,4-3 м по горизонтальній площині) і, в свою чергу, функціонують в якості музейної вітрини з її розширеними можливостями: інтерактивністю, здатністю до поєднання в одному об'ємі предметів реальної дійсності і 3D зображення (віртуальні образи, текст тощо).

Систематизовано прийоми розміщення прозорих екранів в інтер'єрному просторі: підвішені до стелі, закріплені на підлозі або зафіксовані безпосередньо на склі вітрини. Доведено, що такі екрани можуть як інтегруватись в музейні інсталяції, так і доповнювати інформаційну складову експозиції, зберігаючи відчуття візуальної цілісності простору. Так само ця система використовується при створенні голограмних гідів в музейній експозиції, завдяки чому зростає доступність інформаційного поля.

Також ефект голограмних зображень надає специфічна технологія проектування на полівізори (парові або туманні екрани), які можуть розміщуватись в отворах, що з'єднують приміщення, дозволяючи відвідувачам проходити крізь них.

Виявлено, що в організації музейних експозицій застосовуються надсучасні технології створення голограм з живих об'єктів, а також система голографічного проектування відео, яка дозволяє створювати рухомі тривимірні об'єкти в реальному оточенні сценічних конструкцій, де реальні персонажі можуть з'являтися на сцені і одночасно взаємодіяти з віртуальними зображеннями.

У підрозділі 3.4 «Роль світла та вплив новітніх технологій на вирішення музейного середовища» обґрунтовано, що новітні технології в системах освітлення сприяють виконанню завдання, яке стоїть перед сучасною експозицією, – не тільки виявити всі якості предметів, які демонструються, але й привернути увагу відвідувачів і пробудити в них інтерес, істотно пожвавлюючи музейне середовище, виявляючи і підкреслюючи його зміст і головну думку.

Зазначено, що на сьогодні існує величезний арсенал світлотехнічних засобів, орієнтованих на посилення зорового і психологічного ефекту музейної експозиції, різні види освітлювальної арматури і світильників, що застосовуються в експозиціях, де провідна роль належить LED-технологіям. Це обумовлено їх якостями, які є визначальними в організації музейного середовища: спроможність давати біле світло, яке можна налаштувати окремо для кожного експоната, велика світловіддача при малих енергозатратах, пожегобезпечність, можливість не точкового, а стрічкового монтажу джерел світла, а також здатність до реалізації програмованих світлових сценаріїв, де може передбачатись зміна кольорової гами. Продемонстровано специфічність реалізації чотирьох світлових сценаріїв образного рішення у музейному середовищі, що можуть розроблятися із застосуванням LED-технологій. Так, вирішення природно-естетичного сценарію образного рішення середовища ґрунтується на застосуванні технологій, що відтворюють природне світло; релаксо-медитативного – на створенні оптичних ілюзій, динамічній мінливості кольорової гами, прийомах театрального освітлення, підкресленій декоративності світлового рішення; динаміко-збуджуючий – не набув значного поширення і застосовується, здебільшого, у науково-технічних музеях. Прийоми, що його реалізують, орієнтовані та динамічні зміни як композиційної, так і кольорової світлобудови; таємничо-заворожуючі – ґрунтуються на використанні ліній кольорового світла, мерехтінні окремих джерел світла або їх

невеликих груп, незвичним їх розміщенням, з підкресленим виявленням певних архітектурних деталей інтер'єру.

Вперше розширено наведений перелік стосовно організації музейних експозицій завдяки виокремленню прийомів, що створюють *соціально-драматичне* образне рішення. Встановлено, що для їх реалізації застосовується кольорове світло, здебільшого червоної гама, контрастне співставлення загальної напівтемряви з локальними джерелами світла, використання одиночного акцентованого світла.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз стану дослідженості теми дозволив з'ясувати, що значна кількість наукових праць як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, які були присвячені дизайну музейної експозиції, на сьогодні вже є застарілими. Опубліковані у 70–90-х роках ХХ ст., вони не відображали інноваційних технологій, матеріалів, особливостей соціально-культурного та науково-технічного розвитку, які притаманні сьогоденню. Натомість сучасні наукові розвідки, що здійснюються українськими та російськими авторами, ведуться з позицій культурологічного аналізу ролі музеїв. Існують публікації, що висвітлюють лише локальні питання використання інноваційних технологій у музейному середовищі. Це свідчить, що комплексного мистецтвознавчого дослідження, яке характеризує вплив сучасних технологій на дизайн музейного середовища, на цей час не існує.

2. У роботі встановлено, що дизайн музейної експозиції розуміється як сукупність естетичних і функціональних якостей цілісного предметно-просторового середовища. Визначено, що на сьогоднішній день він виступає як синтез образно-художньої, архітектурної та предметно-просторової організації музейного середовища з об'єктами експонування, що ґрунтується саме на авторському представленні інформативно-змістовної складової експозиції. Саме дизайнерське рішення з закладеною в ньому образно-виразною компонентою забезпечує комунікативність експозиції і високий рівень її функціональних якостей. На сучасному етапі дизайн музейних експозицій є складним творчим процесом з організації концептуального простору, що пов'язує різні галузі діяльності, синтезуючи їх в єдине ціле, і на цьому підґрунті наділяючи образне рішення середовища якостями науково-художнього твору з залученням різноманітних інноваційних засобів.

3. В дослідженні уточнено і розширено етапи розвитку світового досвіду створення музейної експозиції зі встановленням їх характерних ознак. Загальноприйнятими є протомузейний (V тис. до н.е. – XVI ст. н.е.); ранньомузейний (XVII – пер. пол. XIX ст.); класичний (др. пол. XIX ст. – 1960-ті р.) періоди. Систематизація наукових розвідок дозволила автору визначити 70-80-і роки ХХ ст. як період «музейного буму» у світі, коли спостерігається концептуалізація та виразність авторського вирішення експозиції, що формує метод комунікації, орієнтований на відвідувача. В якості наступного виділено період від 1990-х років до сьогодення та визначено його як період *інформаційних технологій*, що

позначений широким впровадженням нових аудіовізуальних інтерактивних мультимедійних, голографічних, LED-технологій в дизайн музейної експозиції. Запровадження нових художніх і технічних засобів у побудову експозиції формує новий, так званий «метод занурення» (за Т. Чукліною), спрямований на відтворення і виявлення зв'язків між експонатами, людиною і оточенням для максимального переживання створеної атмосфери.

4. Вперше встановлено етапи розвитку дизайну музейної експозиції в Україні у відповідності з формуванням історичних та суспільних вимог і технічних засобів. Доведено, що до 1917 року вітчизняні періоди майже співпадали зі світовими. Після цієї межі спостерігається певне відставання на 10-15 років в розвитку музейної експозиції в Україні, що помітно позначилось у післявоєнні роки, у 90-ті роки ХХ ст., а також простежується і на сучасному етапі. Таким чином, на початку ХІХ ст. – 1850-х роках в музейному середовищі експонат подається як самоцінний об'єкт. В експозиціях застосовуються скляні вітрини, перегородки з металевими конструкціями, пристрої для освітлення з ламповим склом. Друга половина ХІХ ст. позначена двома методами експонування: *тематичним (ілюстративним)* та *ансамблевим*. Для штучного освітлення починають використовуватись лампи розжарювання.

На початку ХХ ст. розширюється музейна мережа з освітньо-виховними та науковими функціями. Здійснюється механізація виставкового обладнання, починають застосовуватись оптичні пристрої для збільшення зображення. У 20-30-ті роки ХХ ст. орієнтація на підвищення рівня освіти суспільства, сприяла появі нових музеїв, де використовувались всі методи експонування (систематичний, тематичний, ансамблевий). З'являються нові конструктивні форми, обумовлені впливом художніх засобів стилю конструктивізм. У 40-і роки ХХ ст. – ІІ Світова війна та її наслідки загальмували розвиток експозиційного дизайну в українській музейній справі. Експозиція 50-60-х років ХХ ст. формується під впливом теорії і практики виставкової діяльності. Широко застосовується фотографія та кольорова репродукція. Пошуки концептуальних рішень у 70-ті роки ХХ ст. виробили новий метод організації експозиції – музейно-образний. Експозиція набуває статусу об'єкта дизайну з використанням нових матеріалів (полімери, дюралюміній) та аудіовізуальної техніки. У 80-ті роки ХХ ст. музейне середовище будується за образно-сюжетним методом. Починають застосовуватись проектуючі пристрої, а також техніка для створення різноманітних звукових ефектів. Зміни у 90-ті роки ХХ ст. позначені окремими експериментами на базі трансформації традиційних форм музейної роботи (тимчасові експозиції). Впроваджується використання матеріалів та засобів, що були задіяні у виставковому дизайні: полімерні плівки, металеві конструкції тощо.

На початку ХХІ ст. вітчизняний музей набуває статусу соціокультурного інституту; починають будуватись нові відносини з відвідувачем, які пов'язані з тенденцією «відкритості».

5. Доведено, що пошук нових рішень в дизайні музейного середовища зумовлений культурною трансформацією в сприйнятті глядачів. Тому формування нових прийомів орієнтовано на досягнення гармонії між

експозиційним предметом і його оточенням, на легкість сприйняття інформації відвідувачем, що забезпечуються саме мультимедійними технологіями, які розширюють інформаційну складову експозиції, дозволяють представити предмет в контексті віртуального простору, стають засобом створення інтерактивних взаємодій та розваг.

Визначено, що експозиційне обладнання, яке виконане із застосуванням мультимедійних систем, може виступати як в якості допоміжного засобу організації музейного простору (здебільшого музеї, експозиція яких орієнтована на представлення історично та художньо цінних експонатів), так і самостійного інструментарію формування дизайну (переважно науково-технічні, пізнавальні музейні експозиції).

Встановлено, що у вирішенні дизайну сучасної музейної експозиції в якості провідних виступають наступні види мультимедійного обладнання: засоби відображення інформації (проектори, плазмові та РК-панелі, інтерактивні дошки, стіни, відеокуби, світлодіодні екрани, голограми тощо) та засоби озвучування і освітлення приміщення.

6. В процесі аналізу з'ясовано, що в сучасних експозиціях найпоширенішим є використання плазмових та LCD-панелей, які застосовуються у *інформаційних сенсорних кіосках, інтерактивних столах та відеостінах*, і дозволяють як сприймати інформацію, так і взаємодіяти з нею. Вперше здійснена класифікація інформаційних сенсорних кіосків з характеристикою їх впливу на організацію середовища. За принципом розміщення вони поділяються на *підлогові і вмонтовані*. Підлогові, при окремому їх розташуванні, переважно підпорядковуються загальному рішенню інтер'єру, а в груповому утворюють ланцюгові композиції, що визначають певні експозиційні зони. За конструктивним рішенням вони можуть бути одноопорними та тумбоподібними. Встановлено, що *вмонтовані* поділяються на такі, що розміщені наступним чином: на загальній горизонтальній поверхні, яка стає об'єднуючим елементом в дизайні середовища; в стіновій поверхні із окремою їх розстановкою; у об'єктах предметного дизайну, що робить їх акцентами у середовищі та дозволяє розширити сценарно-ігрову складову експозиції.

Доведено, що *інтерактивні столи*, які надають можливість одночасної взаємодії декількох користувачів, у композиційному рішенні експозиції, зазвичай, займають домінуюче місце. Виявлено, що *відеостіни* належать до поширеного виду музейного обладнання, якостями якого є модульність та нечутливість до ступеня освітленості приміщення. Встановлено, що найбільшої популярності в музейному середовищі набули інтерактивні відеостіни. Вперше класифіковано наступні прийоми їх побудови в дизайні музейних експозицій: суцільне прямокутне поле з можливістю розташування перед ним предметних інсталяцій або вільне розміщення екранів на огороджувальних поверхнях інтер'єру: стінах, стелі, у кутах приміщення.

7. Обґрунтовано значну роль в дизайні сучасної музейної експозиції *проекційних систем*, які дозволяють здійснювати великі панорамні зображення, а також передавати зображення на неплоскі екрани. Визначено, що транслявання

може здійснюватись *на екрани, підлогу та елементи обладнання*. Екранні проєкції за способом розміщення проєктора поділяються на прямі (з боку експозиційного залу), які забезпечують найбільшу площу зображення та високу якість, але вимагають темряви або напівтемряви у приміщенні, і зворотні (зі зворотного боку екрану), які є нечутливими до рівня освітленості і дають високу якість зображення під будь-яким кутом зору. Вказано, що на сьогодні розпочинається застосування таких проєкційних технологій, які дозволяють створювати об'ємні зображення (3D) музейних об'єктів, завдяки чому виникає відчуття їх присутності у реальному просторі експозиції.

Доведено, що сучасні технології дозволяють надати музейній експозиції комунікативних якостей завдяки *інтерактивній підлозі*, проєкції на якій взаємодіють з людиною, реагуючи на її рухи. Вперше класифіковано, що за способом транслявання такі зображення можуть як суцільно заповнювати всю площину підлоги, так і визначати певні її зони. Можливе комплексне застосування вказаних технологій, коли під час переміщення відвідувача по інтерактивній підлозі відбувається зміна зображень на стінах.

Проєкції *на обладнання* здійснюються при розробці віртуального інтерактивного гіда та інтерактивної проєкційної вітрини, яка має вигляд прозорої поверхні, що може не тільки інтегруватись у загальне виставкове обладнання, але і бути значною за розмірами, відіграючи роль домінанти у композиційному рішенні експозиції.

Визначено, що окремим видом музейного обладнання, де застосовуються проєкційні технології, є *поліекранні системи*, що будуються з відеокубів або плоских панелей за модульним принципом, утворюючи проєкційні поліекранні відеостіни, які можуть працювати в комплексі з проєкційними столами або підлогою.

8. Виявлено значний вплив інноваційних технологій на розвиток *голограмних систем*. Вмотивовано поширення виготовлення голограмних експонатів в музейній практиці та класифіковано способи представлення голограмних об'єктів в експозиціях на *системи, де зображення проєктується на плоский прозорий екран, та голографічні піраміди* (3D піраміди). Обґрунтовано переваги кожної системи. Стосовно розміщення в інтер'єрному просторі прозорих екранів встановлено наступні прийоми: підвішені до стелі, закріплені на підлозі та зафіксовані на склі вітрини. Доведено, що такі екрани можуть як інтегруватись в музейні інсталяції, так і доповнювати інформаційну складову експозиції, зберігаючи відчуття візуальної цілісності простору. Ця ж система використовується при створенні голограмних гідів, завдяки чому зростає доступність інформаційного поля музею.

Виявлено, що технологія трансляції зображень на полівізори (парові або туманні екрани) створює ефект голограмних зображень. Розміщення їх в отворах дозволяє відвідувачам проходити крізь зображення, що урізноманітнює емоційне сприйняття експозиції.

Встановлено, що в організації музейних експозицій застосовуються надсучасні технології створення голограм з живих об'єктів, а також система голографічного проєктування відео, яка дозволяє створювати рухомі тривимірні

об'єкти в реальному оточенні сценічних конструкцій, де реальні персонажі можуть одночасно взаємодіяти з віртуальними зображеннями.

9. Обґрунтовано значущість систем штучного освітлення із застосуванням новітніх технологій у вирішенні дизайну музейної експозиції. В якості провідних виокремлено LED-технології, що обумовлено низкою переваг, які є визначальними в організації музейного середовища: спроможність давати біле світло, яке можна налаштувати окремо для кожного експоната, велика світловіддача при малих енергозатратах, пожежобезпечність, можливість не точкового, а стрічкового монтажу джерел світла, а також здатність до реалізації програмованих світлових сценаріїв зі зміною кольорової гами. Продемонстровано специфічність реалізації чотирьох світлових сценаріїв образного рішення (*природно-естетичного, релаксо-медитативного; динаміко-збуджуючого; таємничо-заворожуючого*) у вирішенні дизайну музейного середовища. Вперше розширено наведений перелік завдяки виокремленню прийомів, що створюють *соціально-драматичне образне рішення* музейних експозицій. Вказано, що для їх реалізації застосовується кольорове світло, здебільшого червоної гами, контрастне співставлення загальної напівтемряви з локальними джерелами світла, використання одиночного акцентованого світла. Таке рішення переважно використовується у експозиціях, що присвячені трагічним сторінкам в історії людства.

10. Здійснена в роботі класифікація інноваційних технічних засобів, що використовуються у світовій дизайнерській практиці з організації музейних експозицій, та характеристика особливостей їх застосування може стати як підґрунтям для подальших досліджень специфіки їх використання в окремих групах музеїв (науково-природничих, технічних, художніх, історичних тощо) з комплексним аналізом всього арсеналу дизайнерських засобів, що визначають художнє рішення середовища експозиції, так і аналізу об'єктів виставкового дизайну.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Северин В.Д. Основні складові в проектуванні експозиції та дизайну інтер'єру музею «Харківщина у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років» на меморіальному комплексі «Висота маршала І.С. Конєва» / А.М. Олексієнко, В.Д. Северин // Сучасні проблеми художньої освіти в Україні: зб. наук. праць / Акад. мистецтв України. Ін-т проблем сучасн. мист. – К.: Видавничий дім А+С, 2006. – Вип. 2. Мистецька освіта в Україні: Проблеми розвитку в контексті Болонського процесу. – С. 52-55.

2. Северин В.Д. Музей під відкритим небом. Концепція системи експозицій історико-археологічного заповідника «Верхній Салтів» (на прикладі комплексного курсового проекту спеціалізації «Інтер'єр і обладнання» ХДАДМ) / А.М. Олексієнко, В.Д. Северин // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв [Текст]: зб. наук. праць / за ред. Даниленка В.Я. – Х.: ХДАДМ, 2009. – № 8). – С. 86-98.

3. Северин В.Д. Взаимосвязь форм жизненной среды человека и современных технологий / А.М. Олексієнко, В.Д. Северин // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв [Текст]: зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В.Я. – Х.: ХДАДМ, 2009. – № 9. – С. 3-9.

4. Северин В.Д. Выставочный дизайн в коммуникативном пространстве современного искусства / В.Д. Северин // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв [Текст]: / за ред. Даниленка В.Я.– Х.: ХДАДМ, 2011. – № 4. – С. 68-71.

5. Северин В.Д. Становлення виставкового дизайну як феномена культури / В.Д. Северин // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв [Текст]: зб. наук. праць / за ред. Даниленка В.Я. – Х.: ХДАДМ, 2012. – № 1. – С. 113-119.

6. Северин В.Д. Художня виразність та естетична цінність виставкового дизайну / В.Д. Северин // Культура України : зб. наук. пр. / за заг. ред. В.М. Шейка. – Х.: ХДАК, 2012. – Вип. 37. – С. 109-117.

7. Северин В.Д. Графічний дизайн у виставковій діяльності / В.Д. Северин // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв [Текст]: зб. наук. праць / за ред. Даниленка В.Я. – Х.: ХДАДМ, 2012. – № 4. – С. 32-35.

8. Северин В.Д. Виставкова справа в Україні / В.Д. Северин // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв: зб. наук. праць / за ред. Даниленка В.Я. – Х.: ХДАДМ, 2012. – № 5. – С. 17-20.

9. Северин В.Д. Выставочный дизайн: информационно-коммуникативная специфика / В.Д. Северин // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв [Текст]: зб. наук. праць / за ред. Даниленка В.Я. – Х.: ХДАДМ, 2015. – № 1. – С. 41-44.

10. Северин В.Д. Дизайн музейных экспозиций (на примере музея «Харьковщина в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов») / В.Д. Северин // Обсерватория культуры: сб. науч. тр. НИЦ Информкультура РГБ. – М.: ФГБУ «Российская государственная библиотека», 2015. – № 2. – С. 109-113.

АНОТАЦІЯ

Северин В.Д. Дизайн сучасної музейної експозиції в контексті розвитку інноваційних технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.07 – дизайн. – Харківська державна академія дизайну і мистецтв. – Харків, 2015.

Дисертація присвячена систематизації провідних сучасних технологій, які значною мірою впливають на організацію музейного середовища, та визначенню особливостей прийомів їх застосування у дизайні експозиційного середовища в контексті технічних інновацій. В дослідженні уточнено і розширено етапи розвитку світового досвіду створення музейної експозиції зі встановленням їх характерних ознак. Автором вперше визначено етапи розвитку експозиційного музейного дизайну в Україні у відповідності з формуванням історичних та суспільних вимог і технічних засобів. Доведено, що досягнення гармонії між експозиційним предметом і його оточенням, легкість сприйняття інформації відвідувачем забезпечуються саме мультимедійними технологіями. Встановлено, що в організації простору сучасної музейної експозиції в якості

провідних виступають наступні види мультимедійного обладнання: засоби відображення інформації (проектори, плазмові та РК-панелі, інтерактивні дошки, стіни, відеокуби, світлодіодні екрани, голограми тощо) та засоби озвучування і освітлення приміщення. На підставі аналізу зарубіжної та вітчизняної проектної практики визначено специфічні прийоми їх застосування в експозиційному дизайні.

Ключові слова: дизайн, музей, експозиція, інтер'єр, голограма, освітлення, інтерактивність.

АННОТАЦІЯ

Северин В.Д. Дизайн современной музейной экспозиции в контексте развития инновационных технологий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.07 – дизайн. – Харьковская государственная академия дизайна и искусств. – Харьков, 2015.

Диссертация посвящена систематизации ведущих современных инновационных технологий, которые в значительной степени влияют на организацию музейной среды, а также определению особенностей приемов их применения в дизайне экспозиций. Хронологические рамки исследования охватывают период с конца 90-х годов XX в. и до настоящего времени. Исследование теоретической и научной базы работы свидетельствует, что именно в указанный период наиболее активно проявились стремительные изменения в сфере инновационных технологий, которые повлияли на реализацию современных методов организации музейных экспозиций и значительно расширили подходы в дизайнерском решении их среды.

В работе получил дальнейшее развитие категориальный аппарат из области дизайна среды, который касается специфики организации предметно-пространственной среды музеев. Определено, что в настоящее время дизайн экспозиций представляет собой синтез художественно-образной, архитектурной и предметно-пространственной организации музейной среды.

В исследовании уточнено и расширено этапы развития мирового опыта создания музейной экспозиции с определением их характерных признаков. Кроме известных протомузейного, раннемузейного и классического, выделен период так называемого «музейного бума», который характеризуется концептуализацией и выразительностью авторского решения экспозиции (1970-1980-е гг.), а этап с конца 1990-х годов и до настоящего времени определен как период информационных технологий, обозначенный широким внедрением новых аудиовизуальных интерактивных мультимедийных, голографических, LED-технологий в дизайн музейных экспозиций.

Автором впервые определены периоды изменений в организации экспозиций в музеях Украины в соответствии с развитием музейных технологий и под влиянием историко-культурных изменений в обществе. Отмечено, что до 1917 года отечественные периоды почти совпадали с мировыми, а после наблюдалось некоторое отставание на 10-15 лет в развитии музейной экспозиции в

Украине, что существенно обозначилось в послевоенные годы, в 90-е годы XX века, а также прослеживается на современном этапе.

Выявлено, что поиск новых решений в дизайне музейной среды обоснован культурной трансформацией в восприятии зрителей. Доказано, что достижение гармонии между экспозиционным предметом и его окружением, легкость восприятия информации посетителем обеспечиваются именно мультимедийными технологиями. Систематизация современных технологий позволила установить, что в организации пространства музейной экспозиции в качестве ведущих выступают следующие виды мультимедийного оборудования: средства отражения информации (проекторы, плазменные и РК-панели, интерактивные доски, стены, видеокубы, светодиодные экраны, голограммы и т.д.), а также средства озвучивания и освещения помещений.

На основании анализа зарубежной и отечественной проектной практики определены специфические приемы их применения в экспозиционном дизайне.

Ключевые слова: дизайн, музей, экспозиция, интерьер, голограмма, освещение, интерактивность.

ABSTRACT

Severyn V.D. Design of the modern museum exhibition in the context of innovative technologies. - Manuscript.

The thesis for Candidate`s degree of Arts, in specialty 17.00.07 – Design. – Kharkiv State Academy of Design and Arts, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2015.

The thesis is devoted to systematization of the leading modern technologies, which significantly affect the museum environment organization, as well as to identifying of the peculiarities of the methods of their application in the exposition environment design in the context of technical innovation. The investigation has clarified and expanded the stages of the world experience of the museum exhibition creation with establishing of their characteristic features. The author first defined the stages of design of the museum exposition in Ukraine in accordance with the formation of the historical and social requirements and technical means. It has been proved that both achieving of harmony between exposition object and its surroundings and ease of a visitor`s perception are provided by multimedia technologies. In the process of space organization of the modern museum exhibition the following types of multimedia equipment have been determined to be leading: means of information display (projectors, plasma and LCD panels, interactive whiteboards, walls, videocubes, LED screens, holograms, etc.) and means of sound and lighting facilities. On the basis of the analysis of foreign and domestic practices the specific techniques of their use in exhibition design have been defined.

Keywords: design, museum, exhibition, interior, hologram, lighting and interactivity.

Наукове видання

СЕВЕРИН Віктор Дмитрович

ДИЗАЙН СУЧАСНОЇ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ В КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата мистецтвознавства

17.00.07 – дизайн

Підписано до друку 29.12.2015 р. Формат 60 x 90 1/16.

Гарнітура «Times New Roman». Друк на ризографі.

Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1

Надруковано у копії-центрі «МОДЕЛІСТ»

Свідоцтво ВОО№950452.

м. Харків, вул. Червонопрапорна, 3

www.modelist.in.ua